

6. DİN, MİLLİYETÇİLİK, MUHAFAZAKARLIK

Elli yılı aşkın araştırma geleneğine, binlerce uygulamaya karşın otoriteriyenizmin tek boyutlu olarak ölçülüp ölçülemeyeceği netleşmemiştir. Önemli tartışmalardan biri, otoriteriyenizmi ölçtüğü ileri sürülen ölçeklerin tutuculuk (muhafazakarlık) ölçeklerinden ayrımlaşıp ayrımlaşmadığıdır. Bu aslında psiko-analitik bakışa yönelik bir eleştiri niteliği de taşımaktadır. Adorno vd.'nin iddia ettiği hasta "otoriteriyen kişilik"¹ tanımlaması mümkün olmadığı gibi, Kağıtçıbaşı'nın, Rokeach'ın etkisi altında 1966 araştırmasında savladığı "kültürden bağımsız" bir ölçek geliştirmenin de olası olmadığı, bu araştırmayla, bir kez daha, ortaya konmuştur².

Bu çalışmanın ortaya koyduğu belki de en güçlü bulgulardan biri, bağımsız bir otoriteriyen kişilikten daha çok, milli ve dini vurgularla biçimlenen ve "kültüre bağımlı" bir "tutucu kişilik"ten söz edilebileceğidir. Bu çalışma bulgularını çerçevesinde görüldüğü gibi, klasik otoriteriyenizm ölçekleri büyük ölçüde din ve patriotizmin etkisi altındadır.

Eğitimin de (gerek aile içi terbiyenin, gerekse formel eğitimin), bir ara değişken olarak, bir yandan durumsal koşullara bağlı otoriteriyenizm ile; diğer yandan da milliyetçilik, din, tutuculuk, eleştirel düşünme gibi çeşitli açılardan dogmatizm ve katılık boyutlarıyla yakın bir bağı söz konusudur³. Aile içi terbiye pek çok

¹ İkinci Dünya Savaşı ertesinde, Freudyan etkiler altında, başta Mussolini ve Hitler olmak üzere, savaşları ve tarihi "hasta toplum" ve "hasta kişilerin" yaptığı gibi bir yanılsamaya düşülmüştür. Oysa, İkinci Dünya Savaşının çıkmasında ve aşırı yıkıcı oluşunda, kapitalizmin iç mantığının bulunduğu yönünde birçok tartışma bulunmaktadır.

² Daha içeriğinin ne olduğuna geçmeden önce, ölçek tekniği açısından, sağ yönelimin otoriteriyenizm ile yüksek ilişki içinde bulunması, otoriteriyenizm ölçeğinin neyi ölçtüğüne yönelik ipuçları sunmaktadır. Gerek şeriat, gerekse kökten milliyetçiliği onaylayanla, onaylamayan öğrencilerin hemen hemen bütün ölçeklerde güçlü bir biçimde birbirlerinden farklılaştıkları; onaylayanların ölçek ortalamalarının oldukça yüksek olduğu gözlenmektedir. Üniversite öğrencilerine uygulanan sağ-sol yönelim ölçeğinde, bu durum bir kez daha desteklenmektedir. Sağ eğilim arttıkça, otoriteriyen tutumlar da buna koşut olarak artmaktadır.

³ ...Okullarda verilen edebi kültür, salt bir okul olayı olmayıp, halk yığınlarının ideolojik "eğitiminin" değişik yollarından biridir. Araçları ve sonuçları bakımından diğerlerinininkilerle (dinin, hukukun, ahlakın, siyasetin araçları ve sonuçlarıyla) kesişir... edebi kültür ile (klasik eğitimin nesne-amacı) kilise, devlet, hukuk, siyasi rejim biçimleri tarafından yürütülen kitlesel ideolojik eylem arasında kesişme... (Althusser 1990:48).

Friedrich'e göre... "toplumsallaştırma" görevi... Burada, güdümlenecek olanlar bu rejimde doğanlar oldukları için, itaati ve sadakati sağlamanın belirleyici aracını okullar ve diğer eğitim kurumları oluşturur. "Bütün eğitim süreci rejimin propaganda çabalarına hizmet etsin diye yönlendirilir ve diktatörlüğün totaliter niteliği açığa çıktıkça giderek daha geniş ölçüde bu amacın bir parçası olur. Eğitim süreci genelde, genişleyen konsensüs eğitimin propagandacı nite-

sosyo-kültürel göstergeyle etkileşimde iken (mezhep, anadil, hane özellikleri, eğitim ve mesleki kariyer, bölge, kentleşme düzeyi...), gerek lise türleri gerekse fakülteler arasında da belirgin farklılaşmalar izlenmektedir. Bu yapısal etkiler, önceki bölümlerde tartışıldığından, burada yeniden tekrarlanmayacaktır.

“Otoriteriyen Kişilik”te, öncelikle psiko-analitik bir açıklama esas alınmakla birlikte, gene de, “potansiyel faşist karakterin, salt psikolojik araçlarla önlenemeyeceği” belirtilmektedir.

“Görev, bütün dünyadan nevroz, suç ve milliyetçiliğin elimine edilmesi gibi gözükmektedir. Bunlar toplumun toplam organizasyonunun ürünüdürler ve ancak toplumlar değiştiğinde değişime uğrarlar. Bu anlamda, bütün sosyal bilimcilere iş düşmektedir” (Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson & Sanford (1982 [1950]:479).

Adorno'dan yaklaşık 50 yıl sonra Altemeyer (1996, s.306) de, şu uyarıda bulunmaktadır:

...Sonuçta, faşist diktatörlüğün bir yükseliş içinde olduğunu düşünmüyorum. Buna karşı güven içinde olduğumuzu da düşünmüyorum. Yakın tarihin, tehditin büyüdüğünü gösterdiği kanısındayım...

“Sudan uzak su kürekçileri gibi oturarak”, liberalizm kutsaması ile kendimizi ve gelecek kuşakları güvence altına almış olmuyoruz. Toplumumuz halen, Toplama Kamplarını yeniden gerçekleştirebilecek yeterince ve fazlasıyla, milyonlarca sayıda yüksek otoriteriyen yaratmaktadır... Başımıza geleceklerle ilgili kendi sorumluluğumuzu unutupyoruz.

Giddens da (1988, s.153-160), “ırksal ya da etnik baskı” ve “bir cinsin baskı görmesi” ile “şiddetin artmasıyla olan bağlantısını da içeren devletin gücü sorunu” sosyolojik eleştirinin öncelikli konuları arasında değerlendirmektedir.

Toynbee'ye göre ise, uygarlıkların ölüm nedeni “militarizm”¹ olup, “Kılıç kullanan, kılıçla ölecektir” özdeyişi, gerçek yaşamın acımasız bir yarasıdır ve “son utkunun kılıç taşıyanda olacağı inancı bir yanılsamadır...” “Kasatura ile yapılamıyacak tek şey, üstüne oturaktır” (Toynbee 1989, s.119, 121)².

Bu uyarıları, öncelikle kendi üstümüze alsak yeridir. Çünkü Türkiye uygulamalarında (hem 1966, hem 1997) ölçeklerden alınan ortalama puanların, ulus-

liğini perdelediği için, konsensüsü oluşturma sürecinin temel direğidir... ideoloji gibi eğitim rejimin elinde hakikati tanımlama görevini üstlenen bir araç haline gelir” (Tormey 1992:35).

¹ “Şimdiye dek bilinen yirmiye varan yıkılışına tanık olunan dört, beş bin yıllık uygarlığın ortadan kalkışının en ortak nedeni militarizmdir. Militarizm, yerel toplumsal katmanları, öldürücü anlaşmazlıklara sokup büyük sarkıntıya uğramalarına yol açarak, oluşturdukları bir uygarlığı ortadan kaldırır...” (Toynbee 1989, s.109).

² Günümüzdeki gelişmeler, Toynbee'nin yanıldığını göstermektedir.

lararası verilerle karşılaştırıldığında, çok yüksek düzeyde seyrettiği gözlenmektedir. Bulgularda açıkça görüldüğü gibi, üniversite örnekleminde bir miktar yumuşamakla birlikte, üniversite de dahil, diğer ülke ortalamalarının yine de çok üstündedir. Beş üzerinden standartlaştırılmış ölçek puanlarından sadece, “aile içi kabul-ret” ölçeği 2,50'nin altına düşmektedir. Diğer ülke uygulamalarında ise tam tersine, sadece “aile otoritesine saygı” ortalama 3'e yaklaşmaktadır¹. Dolayısıyla, bir boyutuyla tutuculuğu, bir boyutuyla lider ve aileye bağlılığı, bir boyutuyla da savaş ve cunta eğilimini gösteren otoriteriyenizmin, gençlik arasında çok yaygın olduğu açıkça görülmektedir.

Hatta çok genel bir şekilde söylenirse, bölgelerin gelişmişlik düzeyi arttıkça “patriotizm” ve “cunta eğilimi” de artmaktadır. Moore'un (1992, s.340-342) belirlemeleriyle devam edersek, ulusal ya da yerel burjuvazi ile bürokrasi ve toprak beyleri arasında bir dayanışma ortaya çıkarsa, o ülkede demokratik bir devrim gerçekleştirilebilir ve böylece demokratik kalıcı bir yapı oluşturabilme şansı ortadan kalkmaktadır. Alman ve Japon faşizmi, burjuvazi ve toprak aristokrasisinin, güçlü bir devlet desteği ve koruması altında çıkar ve gelişimlerini sürdürme eğilimleri sonucu ortaya çıkmış ve 20. yüzyılın en karanlık yüzünü oluşturmuştur. Örnekleme geri dönersek, en gelişmiş bölge sayılan Marmaralılarda “cunta eğiliminin” hâlâ en yüksek düzeyde gitmesi, umarız buna bir gösterge değildir. Maalesef, Marmara dışındakiler de dahil, aile konumlarının iyileştiğini söyleyen tüm alt-gruplarda da, askeri darbeler yönündeki eğilim aynı şekilde artış göstermektedir.

Bunların meşruiyeti ise din ve milliyetçilik temelinde oluşturulmaktadır. “Dinsellik” ve “patriotizm” ölçeklerinden yüksek puan alan tüm alt-gruplarda “otoriteriyen” eğilimler de, koşut bir şekilde yükselmektedir.

Bu din ve milliyetçilik, bir “psedo” yani “sahte” veya en azından “yanlış” bir din ve milliyetçilik midir? Yoksa demokratik olduğunu iddia edip bu ilkeleri ihlal için her tür mazareti öne sürenler mi “sahte” ve “yanlış” demokrat olup, bunu maskeleyerek din ve milli değerleri kullanmaktadırlar? Balibar'a göre, bir paradoks söz konusudur:

...Evrenselci, ilerici olacaklar ve iflah olmaz bir şekilde partikülarist, “ilkel” olacaklar. Paradoks bir raslantı değildir: “Tutarlı” bir farkçı-ırkçılık *bütün* kültürlerin değişmezliğinin ayırım gözetmeksizin savunucusu olduğundan aynı zamanda muhafazakar da olacaktır. Çünkü Avrupa kültürünü ve yaşam tarzını “üçüncü dünyalaşma”dan koruma baha-

¹ Aile içi kabul oranı yükseldikçe otoriteriyenizm arttığından, bu da sevindirici bir durum değildir; yani gene otoriteriyenizmle koşutluk söz konusudur (Uluslararası ölçekler ve karşılaştırmalar için 4.Bölüme bakınız).

nesiyle onlara gerçek gelişmeye giden tüm yolları ütöpik bir şekilde kapatır. Ama derhal eski bir ayrımı yeniden devreye sokar. Topluların “açık” ve “kapalı”, “durağan” ve “girişken”, “soğuk” ve “sıcak”, “sürücül” ve “bireyci” vb. olarak ayrılmaları. Bu, kendi hesabına *kültür* kavramındaki tüm muğlaklığı harekete geçiren bir ayrımdır... (Balibar 1995, s.36).

Sonsöz yerine: 1966 ve 1997 uygulamalarından alınan puanlar, çok şey anlatmaktadır.

Çizelge 6-1 Otoriteryenizm Ölçeklerini Oluşturan Maddelerin 5 Üzerinden Onaylanma Düzeyleri (1-5 Arası Likert Tipi Puan Ortalamaları)

Değişken Adı	Maddeler	1966		1997	
		Lise	Top	Üni	Lise
V01_ÖOS	İnsanlık tarihinde gerçek büyük düşünürlerin sayısı, bir elin parmağı kadardır.	3,70	3,19	3,13	3,21
V02_ÖOS*	Hararetli tartışmalarda genellikle başkalarının ne söylediğini dinlemeyi unutuyorum.	2,70		2,20	
V03_ÖOS	İnsan tek başına çaresiz ve zavallıdır.	3,20	3,04	2,83	3,19
V04_ÖOS	Üyeleri arasındaki görüş ayrılıklarını çok fazla hoşgören bir topluluk, uzun süre varlığını sürdüremez.	3,60	3,42	3,04	3,63
V05_ÖOS	Bir tartışmada, beni anladıklarından emin olabilmek için, sözlerimi bir çok kez tekrarlama gereği duyuyorum.	3,00	3,04	2,92	3,13
V06_ÖOS	Kişisel sorunlarımı nasıl çözeceğimi bana söyleyen birilerini bulabilmeyi isterdim.	3,30	3,71	3,19	4,02
V07_ÖOS	İyi beceremediğim bazı oyunları oynamayı kabul etmem.	3,80	3,16	3,17	3,14
V08_ÖOS	Bana iyilik eden birinin, bu iyiliği hangi gizli niyetle yaptığını çoğu kez merak ederim.	3,40	3,21	2,81	3,47
V09_ÖOS	İnsanların çoğu, aslında yakalanacaklarından korktukları için dürüst davranıyor.	3,00	2,95	2,76	3,07
V10_ÖOS	İnsanların çoğu, kendilerine bir yararı olabileceği düşüncesiyle arkadaşlık kurmaktadır.	3,10	3,31	3,30	3,32
V11_ÖOS*	Çok önemli olmasa bile, başladığım bir işi her zaman bitiririm.	3,90		3,99	
V12_ÖOS	Karşılaştığımız hemen her sorun için, genelde yalnızca tek bir iyi çözüm yolu vardır.	3,10	3,12	2,79	3,33
V13_ÖOS	Bir insanın dengeli olabilmesi için, bir sevdiği bir de nefret ettiği kişi olmalıdır.	3,30	2,63	2,33	2,82
V14_ÖOS	Günümüzde geçmişte olduğundan çok daha fazla bulaşıcı hastalık var.	2,40		3,66	

* Lise uygulamasında kullanılmadı. **1966 ortalamaları Kağıtçıbaşı'dan (1973) alınmıştır. Not:Tüm maddeler otoriteryenizm yönünde kodlanmıştır. Bu nedenle artan puanlar otoriteryenlik yönünde yorumlanmalıdır.

Çizelge 5-1 Devam

Değişken Adı	Maddeler	1966	1997		
		Lise	Top	Üni	Lise
V15_ÖOS	Yeni ve alışılmamış durumlara uyarlanmak, hoşuma gidiyor.	2,20	3,17	3,01	3,25
V16_ÖOS	Bir şeyi daima değişik şekillerde yapma yollarını ararım.	2,00	1,95	2,17	1,82
V17_ÖOS	Sık sık değişik işlerin yapılması gereken görevlerden hoşlanacağımı sanıyorum.	2,10	2,17	2,12	2,20
V18_ÖOS*	Çok yoğunlaştığım bir tartışmayı bile, kolaylıkla bırakabilirim.	3,30	,	3,39	,
V19_ÖOS*	Herkes her fırsatı kendi çıkarları için kullanmanın doğal olduğuna inansaydı, toplum uzun süre varlığını sürdürmezdi.	2,00	,	1,56	,
V20_ÖOS	Şiirden hoşlanırım.	2,00	1,69	1,66	1,70
V21_ÖOS*	İnsanoğlu, yaşamını ve mutluluğunu etkileyen faktörleri denetim altına alabilmek için, bilgi ve becerilerini sürekli geliştiriyor.	2,10	,	1,66	,
V22_ÖOS	Bilimle ilgileniyorum.	1,90	2,09	1,95	2,16
V23_ÖOS	Pratik sorunların çözümünde kuram, çoğu kez gereklidir.	2,40	2,01	2,13	1,93
V24_ÖOS*	Başkalarına zarar vermeden büyük miktarda para kazanmak elbette mümkündür.	2,00	,	2,30	,
V25_ÖOS*	İnsanın doğası gereği, evrensel barış eninde sonunda kurulacaktır.	3,00	,	2,61	,
V26_ÖOS*	İnsanlar arasındaki içten sevgi, yaşamı anlamlı kılan şeylerden biridir.	1,50	,	1,31	,
V27_ÖOS*	Kendimden farklı düşünce ve duygulara sahip olan bir kişiyle birlikte olmayı ilginç bulurum.	2,70	,	2,24	,
V28_ÖOS	Güçsüz insanların da, güçlüler kadar dikkate alınma hakkı vardır.	1,60	1,43	1,47	1,40
V29_ÖOS?	Başkaları da aynı şeyi yapıyorsa, bir toplulukta dikkat çekici bir davranışta bulunmaktan rahatsızlık duymam.	2,60	,	2,77	,
V30_BOS	Askerlik, gençlerin çoğunda iyi bir etki bırakmıyor.	3,50	3,69	3,00	4,11
V31_BOS	Varolan kuralları ne zaman sorgulayacağını bilmesi, çocukların öğrenmesi gereken en önemli şeylerden biridir.	1,80	1,91	1,78	1,99
V32_BOS	Savaşta masum bir mahkumu öldürme emrini reddeden bir asker, haklıdır.	2,70	1,89	1,92	1,86
V33_BOS	Kendinden küçükleri döven bir çocuk, büyüklerini dinlemeyen bir çocuktan daha kötüdür.	2,40	2,21	2,26	2,18
V34_BOS	Giderek karmaşıklaşan dünyamızda ne olup bittiğini anlayabilmemizin tek yolu, dürüst liderlere ve uzmanlara güvenmektir.	3,30	3,85	3,70	3,95

* Lise uygulamasında kullanılmadı. **1966 ortalamaları Kağıtçıbaşı'dan (1973) alınmıştır.
Not:Tüm maddeler otoriteriyenizm yönünde kodlanmıştır. Bu nedenle artan puanlar otoriteriyenlik yönünde yorumlanmalıdır.

Çizelge 5-1 Devam

Değişken Adı	Maddeler	1966	1997		
		Lise	Top	Üni	Lise
V35_BOS	Kişinin sahip olabileceği en önemli niteliklerden biri, otoriteye karşı disiplini itaattir.	3,90	3,57	2,91	3,95
V36_DOS	Yaşayan bir korkak olmaksızın, ölü bir kahraman olmak yeğdir.	4,40	4,24	4,07	4,34
V37_DOS	Yaşamdaki esas şey, insanın ülkesi için anlamlı bir şeyler yapmak istemesidir.	4,40	4,16	3,91	4,30
V38_DOS	Yurtseverlik ve devlete bağlılık, iyi bir vatandaş olmanın ilk ve en önemli şartıdır.	4,50	4,19	3,90	4,35
V39_DOS	Gelecekte memleket meselelerinden çok, tanıdığım insanlar ve çevremdeki yerel sorunlarla ilgileneceğimi sanıyorum.	3,50	2,84	2,84	2,84
V40_DOS	Genelde memleket sorunları için kaygılanma yerine, herkes kendi kişisel durumu ile ilgilenmelidir.	4,00	3,74	3,95	3,60
V41_DOS	Yurtseverlik ve milliyetçilik adına yapılmış pek çok şey, yarardan çok zarar getirmiştir.	3,90	3,30	3,11	3,41
V42_YAS	Farklı din, ırk ve milliyetden insanlar, birbirleriyle görüşmeler ve deneyimlerini paylaşsalar, daha iyi geçinirler.	2,00	1,81	1,84	1,80
V43_YAS*	Dünyadaki diğer ülkelerin çoğu, bize dostça yaklaşıyor.	3,80	,	3,94	,
V44_YAS	Başka milletlerden pek çok yararlı şey öğrenebiliriz.	2,00	1,83	1,82	1,87
V45_YAS	Okullarımızda öğrenim görmek üzere her yıl daha çok yabancı öğrencinin gelmesi iyi olur.	2,70	2,85	3,21	2,63
V46_YAS	Ülkemizde yaşamak isteyen yabancıları memnuniyetle kabul etmeliyiz.	2,40	2,38	2,57	2,28
V47_YAS	Birkaç istisna dışında, bir milleti oluşturan kişiler, büyük ölçüde benzer sayılabilir.	3,80	3,31	3,15	3,39
V48_YAS	Yabancıların içinde yer aldığı grup ya da sosyal hareketler, dikkatle izlenmeli ve mümkünse polis tarafından araştırılmalıdır.	3,70	3,63	3,35	3,81
V49_YAS	Türkiyenin inanç ve değerleri, kısaca Türkiye'nin yaşam biçimi, bütün milletlerce benimsense, dünyadaki bütün savaşlar sona erer.	3,10	2,85	2,41	3,11
V50_YAS	Eğer tek bir ülkenin dünyayı yönetmesi gerekseydi, bunu Türkiye diğer ülkelerden daha iyi yapardı.	3,00	2,66	2,39	2,82
V51_YAS	Türklerin ahlaki yapısı, başka milletlerinkine göre daha yüksektir.	4,10	3,69	3,26	3,96
V61_OAY	Ailem, gençlerin hemen her konuda kendi kendilerine karar vermekte serbest bırakılması gerektiğine inanıyor.	3,30	2,88	2,80	2,95
V62_OAY	Çocukluğumda annem bana çok sevgi gösterdi ve beni olduğum gibi kabul etti.	1,70	1,97	2,13	1,85
V63_OAY	Çocukluğumda tamamıyla yanlış bir şey yaptığımda bile, annem-babam beni dövmüyordu.	3,40	2,86	2,95	2,79

* Lise uygulamasında kullanılmadı. **1966 ortalamaları Kağıtçıbaşı'dan (1973) alınmıştır.

Not:Tüm maddeler otoriteriyenizm yönünde kodlanmıştır. Bu nedenle artan puanlar otoriteriyenlik yönünde yorumlanmalıdır.

Çizelge 5-1 Devam

Değişken Adı	Maddeler	1966				1997			
		Lise	Top	Üni	Lise	Lise	Top	Üni	Lise
V64_OAY	Annem-babam, beni yalnızca gerçekten hakkettiğimde cezalandırdı.	2,30	2,12	2,27	2,01				
V65_OAY*	Tanıdığım ailelerde anne-babalardan beklenen şey, çocuklarını kendi davranışlarını kendileri kararlaştırabilecek biçimde yetiştirmeleridir.	2,70		2,40					
V66_OAY	Evimizde önemli bir karar alınacağı zaman, çocuklar da dahil herkesin görüşü dikkate alınır.	2,30	2,29	2,32	2,26				
V67_OAY*	Ailem, katı disiplinli olan anne-babaların, daha yumuşak disiplinli olan ailelere göre, çocuklarını daha az sevdiğine inanıyor.	3,40		3,07					
V68_OAY	Annem-babama göre, ancak nedeni açıklanmak koşuluyla çocuktan birşey yapması istenmemelidir.	2,30	2,53	2,62	2,49				
V69_OAY	Çocukluğumda babam bana çok sevgi gösterdi ve beni olduğum gibi kabul etti.	2,20	2,15	2,36	2,02				
V70_OAY	Çocukluğumda, anne-babamın yaptığım bir şey karşısında mutlu olup olmayacağımı anlamak zordu.	3,20	2,91	2,79	2,98				
V71_OAY	Anne-babam, çocuğun iyi ve güçlü bir karakter sahip olabilmesi için, sıkı bir disiplinle yetiştirilmesi gerektiği görüşündeler.	3,40	3,24	2,95	3,42				
V72_OAY	Anne-babam, bazen gerçekten çok kötü olan bir olay için beni hiç cezalandırmadığı halde, bazen küçük hatalarım için ağır cezalar verirdi.	2,60	2,40	2,34	2,41				
V73_OAY	Tanıdık ailelerde, ağabeyin küçüğüne emir verme hakkı olduğu ve küçükten de buna uyması gerektiği beklenmektedir.	3,60	3,59	3,65	3,55				
V74_OAY	Sıkı disiplin altında yetiştirildim.	3,00	2,56	2,39	2,66				
V75_AOS	Çocuklar, itaatsizliklerinden dolayı cezalandırılmamalıdır.	3,20	2,80	2,70	2,87				
V76_AOS	Annem-babam bana değil, aslında ben onlara nasihat etmeliyim.	4,00	3,71	3,63	3,78				
V77_AOS	Babası çocuğuna karşı acımasızsa, o çocuk evden kaçmakta haklıdır.	3,10	2,95	2,98	2,93				
V78_AOS	Anne-babama saygı duyarım.	4,60	4,69	4,70	4,68				
V79_AOS	Eğer biri bana "ideal bir anne"yi tanımla dese, kendi annemi anlatırım.	4,10	4,15	3,98	4,25				
V80_AOS	Çocuk, anne-babasının istekleri doğrultusunda hareket etmeye kendini yükümlü hissetmelidir.	3,80	3,09	2,75	3,30				
V81_AOS	Çocuklar, anne-babalarına her zaman bağlı olmalıdır.	4,30	3,74	3,35	3,99				
V82_AOS	Çocuklar anne-babalarının rızası olmadan bir şey yapmamalıdır.	3,60	3,42	2,91	3,75				

* Lise uygulamasında kullanılmadı. **1966 ortalamaları Kağıtçıbaşı'dan (1973) alınmıştır.

Not: Tüm maddeler otoriteriyenizm yönünde kodlanmıştır. Bu nedenle artan puanlar otoriteriyenlik yönünde yorumlanmalıdır.

Çizelge 5-1 Devam

Değişken Adı	Maddeler	1966	1997		
		Lise	Top	Üni	Lise
V83_AOS	Herkes anne-babasına derin bir sevgi ve saygı beslemelidir.	4,50	4,41	4,26	4,51
V84_AOS	Eğer biri bana "ideal bir baba"yı tanımla dese, kendi babamı anlatırım.	4,00	3,87	3,69	3,99
V90_BOS*	Öğretmenlerin çoğu, öğrencileri dövmekten çekindikleri için, okullarımız gerilemeye devam edecektir.	2,10	,	1,66	,
V91_ÖOS	İnsanlık yanlış yönde gitmeye devam ederse, Allah tarafından cezalandırılacaktır.	2,90	3,47	2,95	3,81
V92_DOS*	Bayrağımızı selamlamayı reddeden kişilerin hapse atılması, bütün millet için iyi bir örnek olur.	3,80	,	2,97	,
V93_AOS	Bir çocuğun anne-babasının görüşlerine uyması sağlarsa, genellikle bunun ileriki yaşamında yararını görür.	3,10	3,45	2,86	3,81
V94_ÖOS	Eski nesillere kıyasla günümüz insanları, daha zorba ve ahlaksız.	3,30	3,72	3,51	3,86
V95	Günümüzdeki yaygın cinsel ahlaksızlığa karşı, iyi niyet sahibi insanların mücadele etmesi gerekir.	,	4,00	3,81	4,12
V96_AOS*	Hemen hemen herkesin, anne-babasından nefret ettiği bir zaman olmuştur.	2,90	2,56	2,67	2,50
V97_YAS*	Etkili askeri güçle donatılmış bir dünya hükümeti, dünya barışına ulaşmanın bir yoludur.	2,60	,	2,28	,
V98_ÖOS	Hemen hemen bütün kitap ve film sansürleri, konuşma özgürlüğüne karşı bir ihlaldir ve kaldırılmaları gerekir.	3,00	2,76	2,58	2,85
V99*	Din ve ırk ayrımcılığı yapan bir kaç fanatik ülkeden sürülse, bizim için daha iyi olurdu.	,	,	3,80	,
V100*	Önyargı dolu konuşmaları azaltmanın bir yolu, güçlü yasalar yapmaktır.	,	,	3,06	,
V101_DOS	Mevcut rejime bazı durumlarda uyulmamasını, haklı buluyorum.	2,90	2,40	2,31	2,43
V102	Ruhsal olarak sağlıklı normal bir insan, dost ve akrabalarına nedensiz bir acı veremez.	,	,	1,80	,
V103_ÖOS	Gençler, yetişkinliklerinde duruma uyma ve eski devrimci düşüncelerini unutmak yerine, onların bazılarını gerçekleştirmeye çalışmalıdır.	3,00	2,59	2,58	2,60
V104_YAS	Ülkemize gelen göçmenler, kültürümüz için bir tehlike oluşturmaktadır.	3,00	2,81	2,66	2,90
V105*	Ekonomik krizlerden, uygun devlet planlamaları ile kaçınılabilir.	,	,	2,05	,

* Lise uygulamasında kullanılmadı. **1966 ortalamaları Kağıtçıbaşı'dan (1973) alınmıştır.
Not:Tüm maddeler otoriteriyenizm yönünde kodlanmıştır. Bu nedenle artan puanlar otoriteriyenlik yönünde yorumlanmalıdır.

Cizelge 5-1 Devam

Değişken Adı	Maddeler	1966		1997	
		Lise	Top	Üni	Lise
V106*	Sadece ortaya çıkan sorunlara çözüm bulmakla sınırlandırıl- ça, bilim kötüye gidiyor. İşadamları ve tüccarlar, toplum için sanatçı ve bilim adamlarından çok daha önemlidir.	,	,	2,20	,
V107*	Bir kadın için iyi bir eş ve anne olmak kendiliğinden ortaya çıkılmaz; aksine kadının bunları öğrenmesinden geçer.	,	,	2,01	,
V108	Yalnızca seçimlerin olması, demokratik bir rejimi garanti etmez.	,	1,86	1,69	1,97
V109_DİN	İnsan, güçlü bir dini inancı olmaksızın da, gayet iyi bir ya- şam sürdürebilir.	,	2,70	2,48	2,86
V110_DOS	Eğer ülkesinin yanlış yaptığını düşünüyorsa, kişinin ülkesini eleştirmesi ve uyarması, bir vatandaşlık görevidir.	1,80	1,64	1,62	1,65
V111	Dürüstlük, çalışkanlık ve tanrıya bağlılık her hangi bir maddi ödülü garanti etmez.	,	2,17	2,04	2,25
V112	Günümüzde okullara devam eden öğrencilerin çok değişik özelliklerde olması, öğretmenleri işlerin iyi yürütülebilmesi için yoğun kurallar ve önlemler almaya zorlamaktadır.	,	3,49	3,28	3,60
V113_YAS	Bizden farklı olan ülkelerle yakın işbirliği yapmak, Türkiye için tehlikeli olur.	3,00	2,41	2,19	2,57
V114_DİN	Bütün örnekler Tanrının işaretleri-ayetleri ile doludur.	,	3,46	3,17	3,66
V115_AOS	Sıkı bir disiplin, kararlılık, ailesi ve ülkesi için çalışma ve mücadele etme arzusu, gençliğin en çok ihtiyacı olan şeyler- dendir.	4,10	3,87	3,68	3,99
V116	Günümüz gençliği, yanlış yayınlar nedeniyle ruhi olarak çar- resizliğe itilmektedir.	,	3,84	3,78	3,86
V117_AOS	Kendi ailesini diğerlerinden üstün görmesi, herkes için do- ğal ve doğru bir şeydir.	3,20	3,16	2,88	3,32
V118_YAS	Son 50 yıl boyunca kültürümüze karşı en büyük tehlike, ya- bancı fikir ve kışkırtıcılardan gelmiştir.	3,70	3,66	3,54	3,74
V119_BOS	Neyi, nasıl yapmamız gerektiğini bize tam olarak gösteren liderlere minnettar olmalıyız.	4,40	3,63	3,39	3,74
V123_KOP	Bir ödevi (sınavı) yaparken kopya olanağı olursa, sınıf arka- daşlarının hemen hepsi kopya çeker.	,	3,80	3,71	3,85
V124_KOP	Eğer sınıfca kopya çekmeyeceklerine dair namus sözü ver- mişlerse, herkes kopya çekmemeye özen gösterir.	,	2,41	2,66	2,26
V134_POL	Komünizm, Doğu Blokunda kötü uygulanmış olmasına kar- şın, aslında iyi bir gördüştür.	,	2,65	2,57	2,69
V135_POL	Her demokratik toplumda, zor yoluyla önlenmesi gereken belirli anlaşmazlıklar bulunmaktadır.	,	3,51	3,39	3,55
V136_POL	Milletvekilleri ve politikacılar, halkın ne düşündüğü ile ilgi- lenmiyorlar.	,	4,24	4,17	4,30

* Lise uygulamasında kullanılmadı. **1966 ortalamaları Kağıtçıbaşı'dan (1973) alınmıştır.

Not:Tüm maddeler otoriteriyenizm yönünde kodlanmıştır. Bu nedenle artan puanlar
otoriteriyenlik yönünde yorumlanmalıdır.

Çizelge 5-1 Devam

Değişken Adı	Maddeler	1966	1997		
		Lise	Top	Üni	Lise
V137_POL	Ülkemizde çeşitli grupların farklı çıkarları olması ve bu çıkarları doğrultusunda hükümetten farklı istemlerde bulunması, ülke kalkınmasına zarar veriyor.	,	3,80	3,74	3,81
V138_POL	Halkın bütün katmanlarının çıkarlarını savunacak güçlü bir partiye ihtiyacımız var.				
V139_POL	Kökten milliyetçilik kötü uygulanmış olmakla birlikte, aslında iyi bir görüştür.	,	2,94	2,54	3,20
V_PQL_SE	Şeriat/dini yönetim biçimleri, kötü uygulanmış olmakla birlikte, aslında iyi bir görüştür.	,	2,79	2,63	2,92
V_ANO_FA	Günümüzde, gerçekte neler oluyor, takip edemiyorum.	,	3,04	2,88	3,15
V_ANO_FB	Günümüzde her şeyin düzeni o kadar bozuldu ki, artık nerede ne yapacağımı bilemiyorum.	,	3,60	3,32	3,77
V_ANO_FC	Olaylar o kadar karmaşıklaştı ki, artık ne olduğunu kestiremiyorum.	,	3,37	3,19	3,48
V_ANO_FD	Günümüzde herşey o kadar çabuk değişiyor ki, çoğu zaman neye önem vereceğimi bilemiyorum.	,	3,64	3,25	3,87
V_CIN1	Hayat kadınlarının saygı görmeye hiçbir hakkı yoktur.	,	2,24	2,03	2,35
V_CIN2	İnsanların cinsel fantazilerinin olması normal bir durumdur.	,	1,95	1,92	1,99
V_CIN3	Porno yayınlara izin verilmemelidir.	,	3,36	3,49	3,30
V_CUNTA1	Sivillerin yanlışlarını düzeltmenin yollarından biri, askeri rejimdir.	,	2,62	2,41	2,75
V_CUNTA2	Askeri rejimler, bazen yararlı bir alternatif oluşturuyor.	,	3,08	2,64	3,33
V_CUNTA3	Askerlerin rejim müdahaleleri durumu daha da kötüleştiriyor.	,	2,59	2,33	2,72
V_CUNTA4	Askerler ülkeyi sivillerden daha iyi yönetiyor.	,	2,84	2,13	3,11
V_GUC1	Benim gibi insanlar, hükümetin aldığı kararlar üzerinde çok az etkilidir ya da hiç etkili olamamaktadır.	,	3,59	3,48	3,67
V_GUC2	<i>Bazen politika o kadar karmaşıklaşıyor ki, benim gibi kişiler ne olduğunu hiç anlamıyor.</i>	,	3,54	3,27	3,69
V_GUC3	Politikacıların, benim gibilerin ne düşündüğü ile ilgilenmediğine inanmıyorum.	,	4,09	4,20	4,01
V_PAT_FA	Türkiye vatandaşı olmak, önemlidir	,	3,87	3,58	4,04
V_PAT_FB	Türkiye'ye gönülden bağlılık, benim için çok anlamlıdır	,	4,15	3,87	4,30
V_PAT_FC	Vatanımı seviyorum.	,	4,55	4,49	4,58
V_PAT_FD	Türklerin her alanda "1 numara" olması, benim için önemlidir.	,	4,11	3,69	4,35
V_REL1	Kadere inanırım.	,	4,07	3,77	4,28
V_REL2	<i>Dini kurallara göre yaşamak, her insanın görevidir.</i>	,	3,56	3,07	3,92
V_REL3	Anne-babanın, çocuklarını, dini gerekleri yerine getirmeleri için zorlama hakkı vardır.	,	2,65	2,50	2,79

Cizelge 5-1 Devam

Değişken Adı	Maddeler	1966	1997		
		Lise	Top	Üni	Lise
V_REL4	Çocukların eğitiminde dini değerlere özel önem veril-melidir.	,	3,39	3,14	3,59
V_REL5	Dine önem verilirse, suç ve kötü alışkanlıklar azalır.	,	3,52	3,17	3,77
V_REL6	Kadınlar, dini kurallara uygun giyinmelidir.	,	2,94	2,64	3,16
V_REL7	Dini gerekleri yerine getiriyorum.	,	3,17	2,81	3,40
V_REL8	Herşeyi dini kurallara uygun yürütmeye çalışmak, ge-lişmeyi engeller.	,	2,87	2,73	3,00
V_REL9	Ölümler herşey son bulur.	,	3,08	3,33	2,95
V_REL10	Camiye (cemevine, havraya, kiliseye) giderim.	,	3,52	3,32	3,66
V_SAVAS1	Savaşlar hiçbir sorunu çözmez, aksine artırır.	,	1,79	1,84	1,77
V_SAVAS2	Savaş, bazı ülkelere ders vermek için önemli bir araçtır.	,	2,76	2,54	2,90
V_SAVAS3	Uluslararası anlaşmazlıklarda, bazen savaştan başka yol kalmadığını düşünüyorum.	,	2,82	2,65	2,93
V_SAVAS6	Savaş ve çatışma her zaman varolacaktır.	,	3,41	3,54	3,34
VAI_REL1	Annem-babam dini kurallara uygun yaşıyor.	,	3,70	3,48	3,87
VAI_REL2	Babam, müslüman bir ülkenin politikacılarının, her şey-den önce, islami değerlere uygun yaşamasının doğru ola-cağını düşünüyor.	,	3,09	2,98	3,19
VAI_REL3	Çocukluğumda, ailemden sıkı bir dini eğitim aldım.	,	2,69	2,47	2,84
VAI_REL4	Anne-babam, benden dinimizin kurallarına uymamı isti-yor.	,	3,40	3,12	3,61
V_ERME2	Ermenilerden, bakan ya da yüksek düzeyde devlet gö-revlisi olmamalıdır.	,	3,30	3,00	3,51
V_ERME3	Eğer bir Ermeni ile tokalaşmak zorunda kalırsam, bunu isteksiz yaparım.	,	2,41	2,10	2,60
V_ERME4	Bir Ermeni arkadaşımın olmasından rahatsızlık duymam.	,	2,26	1,99	2,45
V_ERME5	Ermeniler Anadolu'dan göçe zorlanmışsa, bundan tümü-y-le kendileri sorumludur.	,	3,63	3,46	3,73
V_ERME6	Hem Ermeniler hem de Türkler için birbirleriyle dostluk ilişkileri kurmak, iyi olur.	,	2,50	2,26	2,67
V_ERME7	Türkiye'ye karşı ne zaman bir düşmanlık ya da engelle-me yapılırsa, altında bir Ermeni parmağı bulunmaktadır.	,	3,13	2,93	3,27
V_YAH116	Müslüman olarak Yahudileri reddetmeliyim.	,	2,65	2,47	2,76
V_YAH39A	Hitler Almanyasında Yahudiler sürülmüşse, bunda kendilerinin tamamıyla suçsuz oldukları söylenemez.	,	3,25	3,12	3,32
V_YAH_FA	Yahudiler tarihte pek çok kötülük yaptı.	,	3,57	3,38	3,69
V_YAH_FD	Yahudilerin ülkemizi terketmesi, bizim için çok iyi olur.	,	3,10	2,73	3,36
V_YAH_FE	Yahudiler bütün dünyada büyük güce sahipler.	,	2,68	3,36	2,28

Değişken Adı	Maddeler	1966		1997	
		Lise	Top	Üni	Lise
	Türkleri insan olarak 'dan "daha kötü" (1) "daha iyi" (5) görüyorum.				
V52_ITAL	İtalyanlardan	3,70	3,52	3,56	3,51
V52_FRAN	Fransızlardan	3,50	3,45	3,46	3,45
V52_ALM	Almanlardan	3,40	3,65	3,75	3,59
V52_AME	Amerikalılardan	3,60	3,25	3,47	3,13
V52_KON	Kongolulardan	3,90	4,17	4,09	4,21
V52_JAPO	Japonlardan	3,50	2,86	2,89	2,85
V52_ARJA	Arjantinlilerden	3,80	4,03	3,95	4,09
V52_ISPA	İspanyollardan	3,70	3,79	3,67	3,87
V52_POLO	Polonyalılarından	3,80	3,99	3,82	4,10
V52_ISRA	İsraililerden	3,60	4,30	4,12	4,39
V52_RUS	Ruslardan		4,17	4,07	4,23
V52_YUN	Yunanlardan		4,28	4,17	4,34
V52_İRAN	İranlılardan		4,28	4,20	4,31
V52_ERM	Ermenilerden		4,37	4,26	4,42
V52_ING	İngilizlerden		3,44	3,30	3,45
V52_BUL	Bulgarlardan		4,19	3,80	4,24
V52_AZE	Azerilerden		3,76	3,36	3,81
V52_SUUD	Suudilerden		4,11	3,93	4,11